

שכחן לא קילקל מחומה של חברו רק עשה לטובתו, דהא גם אם יהיה אסור לא נגרע יותר ממה שהיה בתחלה ג"כ אסור, בזה יהיה אסור למי שנתערב בשבילו גם שלא ידע, ואחנם מדברי רש"ל שכתב הטעם מפני שזה דמי לשונג, משמע שאין חילוק בזה ותמיד שונג נחשב :

והנה זה פשוט שמש"כ רש"ל דבעינן ידע וניחא ליה היינו שבעת מעשה שחברו עושה הביטול יודע מזה וניחא ליה אבל אם ניחא ליה אח"כ בעת ידיעתו מזה אחרי שכבר נעשה הדבר, כל שבעת מעשה הדבר לא היה לו שום ידיעה מזה הוא נחשב כשונג לדעת רש"ל ומותר גם למי שנתערב בשבילו, שכן כתב בלשון דברי רש"ל "אבל אם לא ידע" ולא סיים ולא ניחא ליה משמע שכלא ידע לחוד הני, וא"כ אלו רואים, שגם הנעשה בשביל חברו מ"מ כל שלא ידע שרי ואין קונסין את מי שנתערב בשבילו, וא"כ ל"ע לעג"ד ממתינתין דבכורות במעשה דקסודור ותינוקת שלפי שכתבונו להתיר בכורות שהטילו בהם המום, ולמה אסרום, הא פשטא דמתני' משמע שלא ידעו הבעלים בעת המעשה שעשו המומים בכבורות, וא"כ למה קנסו אותם ואסרום, וזה דמי לשונג כפי דעת רש"ל והס"י שהבאתי והל"ש כתב מפורש ששונג מותר :

וצריך לומר דבכורות החמירו על כל הנעשה בשביל ישראל שלא יהנה מזה, וכמו שמצינו בשבט בנכרי שהדליק הגר ועשה כבש לישראל שלא מדעתו, אפ"ה אסור לישראל ליהנות מזה, ומיהו בדבר זה הוא קיל משבט דאילו בשבט שהנעשה בשביל ישראל אסור לכל ישראל, ואילו בבכור לא נאסר רק בשביל ישראל הנעשה בשבילו, דהא לזרס און בכור בעלמו מותר לבנו, והש"ך מתיר הבשר לאחרים והרי זה דומה להבא מחוץ לחומה בשביל ישראל זה שמוותר לישראל אחר, ועל פי זה נראה לעג"ד לומר שבג"ד יהיה מותר להכניס לתנו לאחר הגם שהאיסור נעשה ע"י הא"י בשבילו, מ"מ כיון שהוא לא עשה בעלמו שום דבר הגורם לעשות המום, א"כ אין מקום לקנסו, כמו דלא קנסין גבי מבטל איסור וגבי מטרם שמוותר למוכרו וגם אם על י"ז יקח דמים יתירים שזה יופר שור מסורס, מותר לקח אותם הדמים דלא קאמר רק דיין שקנסה עליו מכירה, רק מה שמצינו שהחמירו גבי בכור הנעשה בו מום ע"י נכרי או ע"י ישראל בשבילו לאסור למי שנתערב בשבילו, וע"כ נאמר בזה שהוא כמו דאסרינן בשבט הנעשה בשביל ישראל, אך זהו דוקא על הנאת גוף הבכור היינו הנאת האכילה, בזה ראוי לאסור שלא יהנה מהאיסור הנעשה עבורו, אבל על הנאת הפטור מחיוב הטיפול בזה נראה לעג"ד דשרי לכל מי שנעשה בלא ידיעתו, לכן לאחר את הבכור ולהפטר מהטיפול, דאפילו בשבט כתבו התוס' שם (דף ק"ב א') ד"ה ואם בשביל ישראל שלא אסרו ליהנות ממה שעושה בשביל ישראל, רק במקום שגוף ישראל נהנה במעשה הנכרי, אבל לא בכיבוי שזה הנאה דממילא, וא"כ ה"ה נמי בבכור בהנאת פטור הטיפול שזה ג"כ הנאה דממילא, וע"כ כל שלא נעשה ע"פ ציווי וגרממו אף שנעשה הדבר בשבילו, יהיה מותר לתנו לאחר לשמוס אותו ויהי' פטור מסורה הטיפול ממילא, והאחר מותר ליהנות מגוף הבכור וכמש"כ הש"ך שהבשר מותר לאחרים, כן נראה לעג"ד :

ולכאורה יש עדיין לחוש בג"ד כיון דקו"ל שכהן אין נאמן על הבכור, א"כ נחוש שמה נעשה המום ע"י ציווי ואפשר שזה לב"ב לומר להא"י שיטיל בו המום, ואין נאמן להתיר הבכור לאחרים משום שאומר הכהן שלא נעשה ע"י ציווי, אך באמת כבר פסק הרמ"א (נסי' סי"ג סעיף ג') שמוותר לכן בכור לשומר א"י, ואם הטיל השומר בו מום מותר ולא אחרינן שציון להתירו, וכתב הס"י ע"ז שם (נסי' סי"ג ס"ק ה') משמע אפילו בכהן מותר בזה, ול"ע ע"ז למה יהיה נאמן בזה והא הכהן חשוד להטיל מום בעלמו

ק"ו שיאמר לנכרי, ובפסקי מהרא"י כתב דין זה בישראל שיש לו ספק בכור ע"כ ל"ע גבי כהן עכ"ל הס"י, ולעג"ד נראה לומר להלדיק דעת הרמ"א והוא שיש לעיין מה שאנו חושדים לכהנים שהטילו מום בעלמם ולכן אין אנו מתירים בכוריהם, הא זהו הוא ספק קנס דרבנן שאין אנו יודעים אם הטילו המום בעלמם. או לא, הכי אם חשודים המה ודאי יעשו זה המום בעלמם, ולמה נאסר ממעם ספק בקנס דרבנן, ונראה לעג"ד לומר שאין טעם האיסור מה שאין אנו מתירים בכורות של הכהנים משום ספק איסורא שמה עשו בעלמם, רק זהו תקנה שעשו חז"ל למען תמידית הדבר, שאם היינו מתירים בכורות של הכהנים ע"י עלמם היה חשש שהכהנים יטילו מומין בבכורותיהם, וע"כ תיקנו חז"ל ואסרו עד שיביא ראיה כדי שלא יעברו על איסור הטלת מום בקדשים שהוא איסור חמור, וע"כ נאמר שלאסור הטלת מום בעלמו חששו שלא נחיר עד שיביא ראיה שלא עשה המום בעלמו, אבל במקום שאנו יודעים בבירור שלא עשה המום בעלמו, רק הספק הוא שמה עשה זה ע"י א"י בזה לא חששו ולא עשו בזה תקנה, וממילא מהימני הכהנים ע"ז שהרי גם לולא הגאמנות אין כאן רק ספק איסור קנס דרבנן, זה הנראה לעג"ד נכון מלד הסברה :

ונראה לעג"ד להביא ראיה לדעת הרמ"א בזה ממה דאיתא בגמ' (בכורות דף ל"ב ע"ב) דאמר רבא כל בעלים בחוץ נכנס שלם ויאל חבול מותר הבכור וקאמר הגמ' דקמ"ל דאין חוששים לחטא ופירש"י בלשון שני שלא חיישין שמה עשה שם איזה גרמא שיעשה בו מום, הרי מוכח שגם אם באפשרות הוא שיעשה איזה גרמא לעשיית המום, ואפ"ה מתירין הבכור ומאמינים שהמום מעלמו נפל בלא שום גרמא, כיון שאנו יודעים זה שלא הטיל המום בעלמו בידים, וה"כ לענין חשש אמירה לא"י ג"כ אין אנו חוששין מספק. ודו"ק :

סימן מג

יום ג י"א אדר תרל"ה

עובדא בא לידי בבור עז שנפל בו מום מעצמו
שלא בגרמא בעלים באזנו וראיתי לדקדק
באיזה מקום באזן הוה מום המועיל לדחיד.

והנה בשו"ע יו"ד (סימן ש"ט סעיף ב') איתא וכו' לרימת האזן שנפגמה בחסרון מן התנוך ולא העור שבשפת האזן, וכתב הס"י שם ס"ק ד' מן התנוך צ"ל מלוע פירש"י גדר האמלי שבאזן, ולזו הוא הגבול שבאמלי און שעשוי בפני הנקב האזן, כוונת הס"י מבוארת שלפירש"י דתנוך נקרא גדר האמלי שמן גדר האמלי ולשפת האזן אין זה נקרא תנוך, ולכן שם אם יופגם לא יהא נקרא מום, ובס"ק ה' על ולא העור שבשפת האזן כתב הס"י שם והיינו באליה רכה שבאזן שנקראת עור כך פירש"י, דקדק בלשונו שלא נאמר שהעור עור ממש וזולת העור פוסל שם מום, ע"כ הוסיף בדבריו ולא העור שבשפת האזן שאליה רכה שבאזן נקראת עור, והנה נראה שדברי הס"י (בס"ק ד' ובס"ק ה') בא זה ולמד ע"ז, לפי מה שביאר בס"ק ה' בשם רש"י שאליה רכה שבאזן נקראת עור ולא מיפסל שם במום ולא ידענו עד איזה מקום נקרא אליה רכה, לזה הקדים הס"י בס"ק ד' והוכיח מד' רש"י צ"ל מלוע לזוהר לנו שמגדר האמלי לזד שפת האזן מיקרי זה אליה רכה כן נראה בביאור דברי הס"י :

ומעתה יש לדקדק באזן בהמה באיזה מקום הוא גדר האמלי ומה נקרא בו אליה רכה. והנה ראיתי את

וראיתי אשר הדברי תמודות ברים פרק על אלו מומין
כחש שהרמב"ם מחולק עם המור ופירש"י, ותמה
על הכסף משנה שלא הרגיש בזה, והעמיק לפירש"י כאלו
אין בינו לבין הרמב"ם כלום, ובש"פ העמיק לשון הסור,
וכחש שכלי ספק אם הרגיש שאין כן שיטתו של הרמב"ם
שהיה נמשך אחריו, עכ"ל הר"ח, ולדעתי נראה שאין
מחלוקת בזה, שהרי הכל מודים שכל שנכנס הפנימה
בהתחשום הוא מוס, ואם לא נכנס לא הוא מוס, רק כל
אחד מהפוסקים נקט בלשונו המקום שלפי דעתו הוא רבוחא
יותר דלא הוא מוס, והרמב"ם כולל כולם בחד לישנא, שכל
המוקף להחשום לא הוא מוס זו, והמור דנקט בשפת
האוזן, משום שדרך החתוכים והפנימות להיות מתחילים
משפתו, וגם שם יש מקומות שהבשר עב שם וכולם קצת
בלא חתחום, ועוד יש שם רבוחא יותר מפני שהניקב בשפת
האוזן הלא נכנס החתך בשני האזדים מפולש, ואפ"ה כשר
כל שלא נגע הפגם בהחשום, וזה א"א לצייר בשאר המקומות
באוזן ששם אם היה מפולש הלא הנקב הוא ג"כ ע"כ בחשום,
ורש"י כלל בלשונו כל קמטי וקוי הבשר שמהמור
הפנימי

ובאמת מה שנראה מדברי ה"א בס"ק ר' שדקדק מד' רס"י צ"ל מלורע, שפירש טעם הוא גדר האמלעי,

הפנימי, לפי שכל עור החיצוני מלחא דפשיטא הוא בכל דוכתא שפגם בעור לא הוה מוס, כן נראה לענ"ד:

סימן מד

על מש"כ כת"ר והעיר ספק במה דאיתא (ביו"ד נס"י ש"ס) לענין מומי בכור שזו"ז כגון ניסמית עינו אולי יהיה פירוש דוקא בנחטטה עינו, וכמו דאיתא (בזמנים ס"ח ע"ב) במשנה ושינסמית עינו וכתבו החוס' שם שפירשו נחטטה עינו, כדמוכח מסוגיא דקידושין (כ"ד ב') וכן להרמב"ם (פ"ג מהל' איסורי מצה ה' א') ובכ"מ שם מעתיק לשון החו"כ יכול שיבש גפו ושינסמית עינו וכו' ויולרך לפרש שהיינו נחטטה, שמומין אין פוסלין בשפות רק מחוסר אבר, ולכן אפשר שה"ה כאן לפנין מה שנקרא מוס מובהק יתפרש ג"כ שנחטטה, אלה דברי כת"ר. והגני אומר שגם אם ברמב"ם יהיה פירוש של ניסמית היינו נחטטה, מ"מ בדברי הרא"ש ח"א לפרש כן, דאם כוונת הרא"ש יהיה במש"כ שנסתמה עינו היינו נחטטה, אבל אם ניסמית לחוד לא עבדינן עובדא בזה"ל, ח"כ למה הולך הרא"ש לסיים בדבריו ריש פ' על אלו מומין אבל לא בדוקין שבצין וחורור ומים הקבועים בהם, הו"ל להרא"ש להשמיט רבותא יתירה שאפילו אם ניסמית עינו לגמרי, רק שלא נחטטה לא הוה מוס מובהק לשחוט האידנא עליו, דהא כל חורור והמים הקבועים הרי עינו בשלימות על מקומו, ומדאולך הרא"ש להשמיטנו שרק חורור ומים הקבועים לא הוה האידנא מוס לשחוט עליו מכלל שמומא לגמרי חשוב מוס אפילו האידנא לשחוט עליו, וא"כ לו גם אם בדברי הרמב"ם (פ"ג מהל' נטמא) שהציב שם המומין מובהקים ששוחטים בזה"ל ניסמית עיני יהיה פירוש נחטטה, דומיא דמה שכתוב בדבריו גבי מומי שפות, מ"מ לדינא נקטינן בזה כהרא"ש, שהרי כל העומד שמחמירין שלא לשחוט בזה"ל כ"א על מומין המובהקים הוא רק מדרבנן, ופלוגתא דרבותא דרבנן להקל נקטינן:

אמנם צוה דין גבי עוף שמוס אין פוסל בו רק מחוסר אבר אף שפשיטת הגמ' (קידושין כ"ד ב') יראה שדוקא נחטטה עינו פוסל בעוף משום דהוה זה מחוסר אבר, אבל ניסמית לחוד לא יפסול בעוף, מ"מ בדברי הרמב"ם קשה לפרש כן, שהרי היה לו להרמב"ם לפרש (בפ"ג מהל' איסורי מצה) גבי עוף דין זה ולא לסתום הדין שניסמית עינו פוסל בעוף, ובאמת כת"ר איתא שם סתם שניסמית עינו ובגמ' דזבחים העתיק בצרייתא דמומין ניסמית עינו, אכן בלוקט שמעוני איתא נחטטה, וכן בקידושין, ולכן נראה לענ"ד לומר שבאמת סתם משנה גבי עוף בהא דזבחים וכן הא דתו"כ שצביא הכ"מ וכן הוא בתו"כ דידן דחציב ניסמית כמחוסר אבר, לפי שכל האבר הוא העין בטל ממלאכתו לגמרי ואין ראוי לזה כלל, חציב זה מוס כענין מחוסר אבר, והתנא מוכח שהביא רב ששה (קידושין כ"ד ב') שהצרייתא הכ"ל סוברת שדוקא נחטטה עינו הוה מוס בעוף, ובאמת אכן לדינא קי"ל כסתם מחמירין דזבחים ס"ח שהיא סוברת כצרייתא דתו"כ לגירסא דידן, שאף ניסמית לחודא הוה זה מוס בעוף, רק רב ששה הביא מאותו תנא שסובר דוקא נחטטה הוה מוס היינו שששה להעוף מחוסר אבר לפוסלו אפילו למאן דמקשיר בניסמית עינו בעוף, הרי רואין אנו דחמיה ששה השתטת מן ניסמית, ה"ה לפנין עבד יהיה חשוב זה השתטת חדשה שששה בו מעשה חסרון גם שהיה כוונתו מקודם, ומ"מ אין זה סותר למה דקיי"ל בעבד שסמיה וחטטה הוה זה דבר שעבד יולא בו לחרות, לדין דס"ל לדינא שגם ניסמית עין חשוב מוס בעוף שאין לוקמין אותו למזבח:

ובאמת בלשוננו של הרמב"ם שם (בפ"ג מהל' איסורי מצה) לא זכר בתחילת דבריו להחילוק בעוף בין שאין מחוסר אבר למחוסר אבר, רק כתב בזה בלשוננו הוה, במד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו ושינסמית עינו ושנקטעה רגלו כו' שאין מקריבין "חסר" למזבח ולא נקט חסר אבר, משמע מדבריו שכל שיש בעוף חסרון הניכר לכל שאינו כמי שראוי להיות אסור לגבי מזבח, ממישטא דמן העוף, וישייוין בפני יהושע בקידושין שם מש"כ בגמ' ה"ל שבאמת מלד הסברא מוכח להגמ' בפשיטות שסמיה וחטטה חשוב הדבר שעבד יולא בו לחרות, רק דהגמ' מיייתי לראיה שצ"ל חשוב אבר, ולא הוה זה כשן שבגדודה והפילה אם לא היה ראוי להשתמש בו אין יולא בו לחרות, ומיייתי ראיה מחנא דרב ששה לדין, ולפ"ז גם להרמב"ם ייתר בכור בזה"ל בנסמית עינו, ודוק:

סימן מה

כ"ח ניסן תרל"ז טויר .

עובדא בא לידי באחד שהיה לו פרה סככרת שעמדה אצל אחד שהיה מחזיק קרקעות בשכירות ובקש בעל הפרה מהא"ש שעמדה הפרה אצלו שישכרנה לא"י למען הצילה מסכורה וסכרה לא"י בקבלת או"ג מעות מעט וגם עשה עמו צדשלאק, וגם צוה להא"י הקנה להחליכה למען שיהיה משיכה נ"כ, אך הולכתה היה בקרקעות השייכים למי שעמדה אצלו הפרה בשכירות, והפרה הצ"ל ילדה בכור וגשאלתי ע"ז אם זו היא מכירה מועלת:

ולבאורה יש להעיר שאין כאן משיכה שהרי הא"ש המוכר להא"י את הפרה שייך לו הקרקעות בשכירות, וא"כ לא הוה משיכה המועלת לקנין שהרי משיכה בעינן או לסיטמא או לחזר של שניהם, כדאיתא (ג"ב ע"ז ב' ובש"ע ח"פ סי' קצ"ח סעיף ט') וא"כ לא נשאר רק קנין מעות וזו שלאק, ומעות ידוע הוא דהוה ספק אי מושיל בא"י, ולגרוף הקנין לו שלאק יש להסתפק אם במקומותינו הוא מנהג קבוע שזה יהיה סיטומתא בישראל עם א"י, כי בדיניהם לא נוכל לידע הדבר בצירור אם זה הוה קנין, ובלא"ה בקנין סיטומתא מסופקים הפוסקים האחרונים אם הוא מושיל לענין בכורה שהוא מדאורייתא, ועיין בח"ס (סי' פ"ד) שחוקך בדיון זה:

אמנם נראה לענ"ד שיש לדון שהמשיכה היא משיכה מעליא כיון שהמוכר שהוא שלוחו של בעל הפרה צוה להא"י הקונה למשוך בקרקעותיו ששייכים לו בשכירות, ובחזר שאין של שניהם שאין משיכה מועלת שם, כתב הסמ"ע (בס' קצ"ח ס"ק ד') שזה דוקא בהכנים לשם שלא ברשות בעל החזר, אבל כשנותן רשות לזה הרי הוא כחזר של שניהם או כחזר של זה שהרשה לו, וכמו שבי מור"ם (בס' קצ"ח סעיף ט') עכ"ל הסמ"ע, וכן הוא ד' הסמ"ע (בס' קצ"ח סעיף ק"ט ע"ו), והנה כוונת הסמ"ע במש"כ שזה הוה כחזר של שניהם או כחזר של זה שהרשה לו, פירוש הוא שהיכא שניתן רשות לשניהם להכניסה ברשות ולעשות שם המכירה הוה כחזר של שניהם, והיכא שעמדה במקום אחר ונתן רשות להלווק להכניסה ברשותו הוה זה כחזר של זה שהרשה לו פירוש להלווק:

והנה זה ודאי היכא שהמוכר יתן רשות להלווק למשוך אותה לרשותו, בזה לא מושיל ההרשאה שנותן לו להלווק למשוך לחוד רשותו, שיהיה נחשב כרשות של שניהם, שדוקא בשוכר את מקומו מהני, אבל לא מנינו שיפיל הרשאת המוכר